

Kortelė:

953978_RegNr_I-2324-362/2014

<http://www.infolex.lt/tp/953978>

Administracinė byla Nr. I-2324-362/2014

Teisminio proceso Nr. 3-64-3-01791-2014-1

Procesinio sprendimo kategorija 15.2.3.2; 37.2; 74

(S)

ŠIAULIŲ APYGARDOS ADMINISTRACINIS TEISMAS

S P R E N D I M A S

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2014 m. gruodžio 3 d.

Šiauliai

Šiaulių apygardos administracinio teismo teisėjas Arvydas Martinavičius,

sekretoriaujant Daliai Semaškaitei,

dalyvaujant pareiškėjui J. J. (J. J.),

nedalyvaujant atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, atstovui,

viešame teismo posėdyje išnagrinėjo bylą pagal pareiškėjo J. J. skundą atsakovui Lietuvos valstybei, atstovaujamai Šiaulių tardymo izoliatoriaus, dėl neturtinės žalos priteisimo.

Teismas, išnagrinęjęs pateiktą skundą,

n u s t a t ė :

Pareiškėjas J. J. skunde ir teismo posėdžio metu Šiaulių apygardos administracinio teismo prašė iš atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, priteisti 50 000 Lt neturtinei žalai atlyginti.

Pareiškėjas skunde (2–10 b. l.) ir teismo posėdžio metu nurodė, kad jo laisvė nuo 2011-12-01 buvo apribota pažeidžiant galiojančius teisės aktus. Šiaulių tardymo izoliatoriaus kameroje, kurių plotas yra apie 23 kv. m, periodiškai buvo kalinamas su 2–12 asmenų. Nurodė, kad dėl sveikatos pablogėjimo kreipėsi į gydytoją terapeutą, dėl nervinio streso kreipėsi į psichologą, dėl streso ir nemigos kreipėsi į gydytoją psichiatrą. Nurodė, kad yra hepatito C viruso ir ŽIV nešiotojas, kreipėsi dėl vaistų, tačiau jų negavo. Taip pat jam nebuvo skirtas dietinis maistas, kuris priklauso sergant hepatitu C ir ŽIV. Teigia, jog jis buvo kalinamas nežmoniškomis, antisanitarinėmis, žiauriomis sąlygomis, buvo maitinamas maistu, kurio neįmanoma valgyti dėl blogo kvapo, dėl šių

aplinkybių patyrė neturtinę žalą – psichologinį sukrėtimą, emocinę depresiją, pablogėjo sveikata, savijauta, sutriko visavertis gyvenimas, socialiniai įgūdžiai, sumažėjo pasitikėjimas savimi, negali normaliai miegoti, yra dirglus, jaučia padidėjusią aplinkos baimę, dėl to sumažėjo bendravimo galimybės. Neturtinę žalą vertina 50 000 Lt.

Atsakovas Lietuvos valstybė, atstovaujama Šiaulių tardymo izoliatoriaus, atsiliepime (5–10 b. l., II tomas) nurodė, kad su pareiškėjo skundu nesutinka ir prašo jį atmesti kaip nepagrįstą. Taip pat nurodo, kad prašo bylą nagrinėti atsakovo atstovui nedalyvaujant.

Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2010 m. gegužės 11 d. įsakymo Nr. V-124 „Dėl didžiausio tardymo izoliatoriuje ir areštinėje leidžiamų laikyti asmenų skaičiaus ir minimalaus ploto, tenkančio vienam asmeniui, tardymo izoliatoriaus ir areštinės kameroje nustatymo“ 1.3 punktas nustato, kad iki Laisvės atėmimo vietų modernizavimo strategijos įgyvendinimo priemonių 2009–2017 metų plane, patvirtintame Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugsėjo 30 d. nutarimu Nr.1248, numatytų priemonių įgyvendinimo vienam asmeniui tenkantis minimalus plotas tardymo izoliatoriaus ir areštinės kameroje negali būti mažesnis kaip 3,6 kv. m. Pažymėjo, kad teisinis reglamentavimas nenustato tam tikrų baldų ar įrenginių užimamo ploto įtakos skaičiuojant kameros plotą, todėl galima preziumuoti, kad skaičiuojant vienam asmeniui tenkantį kameros plotą visas kameros plotas dalijamas iš kameroje laikomų asmenų skaičiaus.

Kaip matyti iš Šiaulių tardymo izoliatoriaus Įskaitos skyriaus 2014-08-14 pažymos Nr. 69/06-3538 „Dėl J. J. laikymo Šiaulių tardymo izoliatoriuje“, pareiškėjas į Šiaulių tardymo izoliatorių pirmą kartą buvo etapuotas 2011-12-01 ir įstaigoje periodiškai laikytas iki 2014-04-08. Pareiškėjas ŠTI kameroje Nr. 98 buvo laikomas nuo 2011-10-01 iki 2011-12-02 su dar 6–7 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 2,84 kv. m iki 3,31 kv. m, kameroje Nr. 55 – nuo 2011-12-02 iki 2012-02-02 su dar 8–11 asmenų ir vienam asmeniui teko nuo 1,71 kv. m iki 2,35 kv. m, kameroje Nr. 57 buvo laikomas nuo 2012-02-14 iki 2012-02-21 ir nuo 2012-03-07 iki 2012-05-31 su dar 6–12 asmenų ir vienam asmeniui teko nuo 1,67 kv. m iki 3,33 kv. m, kameroje Nr. 44 – nuo 2013-05-08 iki 2013-05-08 su dar 4–6 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 2,99 kv. m iki 4,48 kv. m, kameroje Nr. 67 – nuo 2013-05-08 iki 2013-05-10 su dar 4–10 asmenų ir vienam asmeniui teko nuo 2,3 kv. m iki 5,76 kv. m, kameroje Nr. 32 – nuo 2013-05-10 iki 2013-05-14, nuo 2013-05-21 iki 2013-06-10, nuo 2013-06-14 iki 2013-09-03, nuo 2013-11-13 iki 2014-01-16 su dar 3–8 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 2,61 kv. m iki 6,97 kv. m, kameroje Nr. 97 – nuo 2014-01-23 iki 2014-02-03, nuo 2014-03-13 iki 2014-04-08 su dar 4–9 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 2,11 kv. m iki 4,75 kv. m, kameroje Nr. 54 – nuo 2014-02-03 iki 2014-03-06 su dar 2–8 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 2,25 kv. m iki 8,99 kv. m. Kadangi kameroje esančių asmenų skaičius niekada nėra pastovus, pareiškėjui periodiškai tekdavo nuo 1,71 kv. m iki 8,99 kv. m gyvenamasis plotas, o tai leidžia daryti išvadą, kad tik tam tikrais atvejais pareiškėjui galimai teko mažesnis kalnimo kameros plotas nei nustatyta norma, o periodiškai ji netgi buvo viršijama.

Atsakovas atkreipė teismo dėmesį į asmenų laikymo kardomojo kalnimo įstaigose specifiką: toje pačioje kameroje laikomų asmenų skaičius per tą pačią parą nėra pastovus (dalis kviečiama pas ikiteisminio tyrimo pareigūnus, etapuojama į teismus, areštines, pataisos namus ir atitinkamą laiką nebūna kameroje). Ši aplinkybė turi įtakos vienam asmeniui tenkančio ploto normos kameroje kaitai, nes daliai asmenų išvykus likusiems kameroje asmenims tenka daugiau kameros bendrojo ploto.

Pareiškėjas Šiaulių tardymo izoliatoriuje per laikotarpį nuo 2011-12-01 iki 2014-04-08 iš viso buvo laikomas 408 dienas. Pasivaikščiojimo laiku (1 val. per dieną), medicininių apžiūrų metu, prausimosiirtyje metu asmenys nebūna gyvenamojoje kameroje. Pareiškėjo pretenzijos atsakovui dėl šio laikotarpio laikytinos nepagrįstomis ir nesuteikiančiomis pagrindo Šiaulių tardymo izoliatoriaus pareigūnų veiksmus pripažinti neteisėtais. Nenustačius dėl šio laikotarpio Šiaulių tardymo izoliatoriaus neteisėtų veiksmų (vienos iš viešosios atsakomybės sąlygų), pareiškėjo reikalavimas dėl žalos atlyginimo už šį laikotarpį negali būti tenkinamas.

Dėl pareiškėjo laikymo Šiaulių tardymo izoliatoriuje sąlygų ir kamerų atitikimo higienos normų reikalavimams nurodė, kad Šiaulių tardymo izoliatoriaus gyvenamosiose kameroje sanitariniai mazgai yra įrengti, jie nuo bendros erdvės atskirti mūrine sienele, praėjimas atitveriamas durimis arba erdves skiriančia užuolaida. Kameroje langai vėdinimui pritaikyti, vėdinama natūraliu būdu per langus, ir tai atitinka Lietuvos higienos normos HN 76:2010 reikalavimus.

Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso 173 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmes atliekantys nuteistieji gauna maistą pagal fiziologines mitybos normas, o ligoniai, gydomi pataisos įstaigų gydymo įstaigose – pagal dietinio maitinimo normas. Visi Šiaulių tardymo izoliatoriuje laikomi asmenys yra maitinami visaverčiu maistu pagal Vyriausybės patvirtintas fiziologines mitybos normas. Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2006-05-02 įsakymu Nr. 4/07-117 patvirtintų Asmenų, laikomų kardomojo kalinimo ir laisvės atėmimo vietose, maitinimo organizavimo taisyklių 7 punkte nustatyta, kad ligoniai ir neįgalieji pagal medicininės indikacijas (pagal kalinimo įstaigos Sveikatos priežiūros tarnybos išvadą) maitinami pagal Valgiaraštį dirbantiems vyrams, Valgiaraštį dirbantiems vyrams (vegetarams), maistą subalansuojant individualiai pagal sveikatos duomenis ir Lietuvos dietologų draugijos metodines rekomendacijas. Valgiaraščius koreguoja kalinimo įstaigos direktoriaus paskirtas asmuo ir Sveikatos priežiūros tarnybos viršininkas. Pabrėžė, kad pareiškėjui pateiktame Kalėjimų departamento 2014-04-24 rašte Nr. 2S-2229 nurodoma, jog „iš įrašų medicininėje dokumentacijoje nustatyta, kad buvimo Šiaulių TI metu pareiškėjas dėl peršalimo simptomų, rėmens graužimo, kojų odos bėrimo, skausmų kairės alkūnės srityje 32 kartus kreipėsi ir buvo apžiūrėtas Sveikatos priežiūros tarnybos gydytojų. Po apžiūrų, pagal medicininės indikacijas, buvo skirtas reikiamas gydymas. Be to, 2013-11-22 ir 2014-02-27 buvo konsultuotas gydytojo psichiatro. Įvertinus pareiškėjo psichinę būklę, indikacijų skirti medikamentinį gydymą nustatyta nebuvo, dietinis maitinimas nustatytas nebuvo. Kadangi pareiškėjas yra ŽIV viruso nešiotojas, virusinis hepatitas C yra remisijos stadijoje, todėl nebuvo jokio pagrindo skirti padidintą maitinimo normą. Tik sergantiems AIDS rekomenduotina sustiprinta (pagerinta) mityba“. Teigia, jog pareiškėjo reikalavimas dėl dietinės mitybos, grįstas samprotavimais, nesudaro pagrindo konstatuoti teisės aktų reikalavimų netinkamą vykdymą.

Atsižvelgiant į tai, kad pareiškėjo buvimas įstaigoje nebuvo nepertraukiamas, įstaigos veikimas nebuvo nukreiptas išimtinai prieš pareiškėją, nustačius, kad pareiškėjas patyrė neturtinę žalą, prašo nepriteisti neturtinės žalos atlyginimo pinigais ir apsiriboti pareiškėjo teisių pažeidimo pripažinimu, kaip pakankama satisfakcija.

Atsakovas taip pat prašo teismo sprendžiant neturtinės žalos priteisimo klausimą atsižvelgti į tai, kad įstaiga pagal galimybes siekė įgyvendinti galiojančius teisės aktus ir nebuvo neigiamo veikimo, nukreipto išimtinai prieš pareiškėją, pareiškėjo laikymas teisės aktų neatitinkančiomis sąlygomis buvo su pertraukomis ir tik periodinis, neigiamas veikimas buvo mažareikšmis ir nesukėlęs ilgalaikių neigiamų pasekmių, prašo pareiškėjo skundą dėl žalos atlyginimo atmesti kaip nepagrįstą.

Pareiškėjo J. J. skundas tenkintinas iš dalies.

Pareiškėjas nagrinėjamą administracinį ginčą iškėlė dėl neturtinės žalos atlyginimo, kurią kildina iš to, kad Šiaulių tardymo izoliatoriuje jam nebuvo užtikrinta minimali gyvenamojo ploto norma, nebuvo skiriamas dietinis maitinimas, kuris, anot pareiškėjo, priklauso sergant hepatitu C bei ŽIV.

Teismas pažymi, kad valstybės ir savivaldybės pareiga atlyginti žalą (viešojo civilinė atsakomybė), pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – ir LR CK) 6.271 straipsnio nuostatas, kyla dėl valstybės ir savivaldybės valdžios institucijų neteisėtų aktų, nepriklausomai nuo konkretaus valstybės tarnautojo ar kito valstybės valdžios institucijos darbuotojo kaltės. Civilinei atsakomybei atsirasti paprastai yra būtinos keturios sąlygos: 1) neteisėti veiksmai (LR CK 6.246 straipsnis); 2) priežastinis ryšys tarp neteisėtų veiksmų ir žalos (LR CK 6.247 straipsnis); 3) teisės pažeidėjo kaltė

(LR CK 6. 248 straipsnis); 4) teisės pažeidimu padaryta žala (LR CK6.249 straipsnis), tačiau LR CK6.271 straipsnyje numatyta viešoji atsakomybė atsiranda esant trimis sąlygoms: neteisėtiems veiksams ar neveikimui, žalai ir priežastiniam ryšiui tarp neteisėtų veiksmų (neveikimo) ir žalos. Vadinas, reikalavimas dėl žalos atlyginimo (tiek turtinės, tiek ir neturtinės) gali būti patenkinamas nustačius visumą viešosios civilinės atsakomybės sąlygų: pareiškėjo nurodytos valdžios institucijos (nagrinėjamu atveju Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus) neteisėtus veiksmus, žalos pareiškėjui padarymo faktą ir priežastinį ryšį tarp valdžios institucijos neteisėtų veiksmų ir atsiradusios žalos. Nenustačius bent vienos iš minimų viešosios civilinės atsakomybės sąlygų, valstybei ar savivaldybei, pagal LR CK6.271 straipsnį, nekyla turtinė prievolė atlyginti žalą.

LR civilinio kodekso 6.250 straipsnio 1 dalis apibrėžia, kad neturtinė žala yra asmens fizinis skausmas, dvasiniai išgyvenimai, nepatogumai, dvasinis sukrėtimas, emocinė depresija, pažeminimas, reputacijos pablogėjimas, bendravimo galimybių sumažėjimas ir kita, teismo įvertinta pinigais. LR CK 6.250 straipsnio taikymo teisminėje praktikoje ne kartą buvo išaiškinta, kad neturtinė žala pripažintinas ne bet koks valdžios institucijų neteisėtais veiksmais (neveikimu) asmeniui, kuris kreipėsi teisminės gynybos, padarytas neigiamas poveikis, kad neturtinė žala gali būti konstatuojama tik tada, kai nustatoma, kad poveikis buvo pakankamai intensyvus, o ne mažareikšmis ir smulkmeniškasis, kai nustatoma, kad asmuo tikrai patyrė dvasinius išgyvenimus, realiai pajautė emocinę depresiją, pažeminimai buvo apčiuopiami, reputacijos pablogėjimas juntamas ir ši dvasinė skriauda, pasireiškusi vienu arba keletu iš išvardintų elementų, nebuvo vienkartinio pobūdžio ar momentinė. Asmens patirtų dvasinių ir fizinių kančių (LR CK 6.250 str. prasme), jei jos realiai patiriamos, poveikis asmens fizinei ir psichinei sveikatai yra skaudžiausias ir labiausiai juntamas tuo laiku, kai asmenį veikia šias kančias sukeltantys neteisėti aktai (pagal LR CK 6.271 str.).

Veiksmų neteisėtumo pagal CK 6.271 straipsnį konstatavimui reikia nustatyti, kad valdžios institucijos darbuotojai neveikė taip, kaip pagal įstatymus privalėjo veikti, neįvykdė jiems teisės aktais priskirtų funkcijų arba nors ir vykdė šias funkcijas, tačiau veikė nepateisinamai aplaidžiai, pažeisdami bendro pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai. Sprendžiant dėl atitinkamos valstybės valdžios institucijos (jos pareigūnų) veikos neteisėtumo (pagal CK 6.271 straipsnį), kiekvienu atveju yra būtina nustatyti, kokios konkrečios teisės normos, kurios reglamentuoja skundžiamos institucijos veiklą, buvo pažeistos, kaip būtent šie pažeidimai pasireiškė asmens, teigiančio, kad jis dėl tokių veiksmų (neveikimo) patyrė žalą, atžvilgiu, taip pat tai, ar atitinkamos pasekmės (jei jos nustatomos) atsirado būtent dėl tų valstybės institucijų, pareigūnų neteisėtų veiksmų. Konstitucinis Teismas 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarime, be kita ko, konstatavo, kad asmeniui teisė į žalą, padarytos neteisėtais valstybės institucijų, pareigūnų veiksmais, atlyginimą atsiranda tik tada, kai įstatymų nustatyta tvarka yra konstatuojama, kad valstybės institucijos, pareigūnai atliko neteisėtus veiksmus ir kad žala asmeniui atsirado būtent dėl tų valstybės institucijų, pareigūnų neteisėtų veiksmų.

Teismas pažymi, kad ABTĮ 5 straipsnio 1 dalis reglamentuoja, jog kiekvienas suinteresuotas subjektas turi teisę įstatymų nustatyta tvarka kreiptis į teismą, kad būtų apginta pažeista ar ginčijama jo teisė ar įstatymų saugomas interesas. Tačiau asmens pažeista teisė teismo gali būti apginta tuo atveju, jei jis konkrečiai įvardija neteisėtus valdžios institucijos veiksmus (neveikimą) ir savo reikalavimą pagrindžia atitinkamais argumentais bei įrodymais. Reiškiant reikalavimą dėl žalos atlyginimo nepakanka deklaratyviai ar abstrakčiai išvardyti galimai neteisėtas veikas, nes turi būti nurodyta, kokiais konkrečiais ir kada būtent atliktais neteisėtais valdžios institucijos veiksmais (neveikimu) buvo pažeistos asmens teisės ar teisėti interesai, kokio teisės akto reikalavimų nevykdė atitinkamas viešojo administravimo subjektas, ar neveikė taip, kaip turėjo veikti pagal atitinkamas teisės normas (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. liepos 9 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A146-1527/2012).

Kalėjų departamento direktoriaus 2010-05-11 įsakymas Nr. V-124 nustato, kad suimtiesiems bei nuteistiesiems, laikomiems Šiaulių tardymo izoliatoriuje, turi tekti ne mažiau nei 3,6 m²

gyvenamojo ploto. Teisinis reglamentavimas nenustato tam tikrų baldų ar įrenginių užimamo ploto įtakos skaičiuojant kameros plotą, taigi darytina išvada, kad skaičiuojant vienam asmeniui tenkanti kameros plotą visas kameros plotas dalijamas iš kameroje laikomų asmenų skaičiaus.

Šiaulių tardymo izoliatoriaus Įskaitos skyriaus 2014-08-14 pažymoje Nr. 69/06-3538 (3 b. l., II tomas) nurodyta, kad J. J. įstaigoje tam tikrais laikotarpiais buvo kalinamas nuo 2011-12-01 iki 2014-04-08. Pareiškėjas buvo laikomas įstaigoje kameroje, kurių plotas nuo 17,92 kv. m iki 23,02 kv. m, kameroje buvo laikoma nuo 2 iki 12 asmenų.

Pareiškėjas ŠTI kameroje Nr. 98 buvo laikomas nuo 2011-10-01 iki 2011-12-02, kameroje buvo 6–7 asmenys ir vienam asmeniui teko nuo 2,84 kv. m iki 3,31 kv. m, kameroje Nr. 55 – nuo 2011-12-02 iki 2012-02-02, buvo 8–11 asmenų ir vienam asmeniui teko nuo 1,71 kv. m iki 2,35 kv. m, kameroje Nr. 57 buvo laikomas nuo 2012-02-14 iki 2012-02-21 ir nuo 2012-03-07 iki 2012-05-31 su dar 6–12 asmenų ir vienam asmeniui teko nuo 1,67 kv. m iki 3,33 kv. m, kameroje Nr. 44 – nuo 2013-05-08 iki 2013-05-08, kameroje buvo 4–6 asmenys ir vienam asmeniui teko nuo 2,99 kv. m iki 4,48 kv. m, kameroje Nr. 67 – nuo 2013-05-08 iki 2013-05-10, kameroje buvo 4–10 asmenų ir vienam asmeniui teko nuo 2,3 kv. m iki 5,76 kv. m, kameroje Nr. 32 – nuo 2013-05-10 iki 2013-05-14, nuo 2013-05-21 iki 2013-06-10, nuo 2013-06-14 iki 2013-09-03, nuo 2013-11-13 iki 2014-01-16 su dar 2–7 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 2,61 kv. m iki 6,97 kv. m, kameroje Nr. 97 – nuo 2014-01-23 iki 2014-02-03, nuo 2014-03-13 iki 2014-04-08 su dar 3–8 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 2,11 kv. m iki 4,75 kv. m, kameroje Nr. 54 – nuo 2014-02-03 iki 2014-03-06, kameroje buvo 2–8 asmenys ir vienam asmeniui teko nuo 2,25 kv. m iki 8,99 kv. m.

Iš viso pareiškėjas per skundžiamą laikotarpį ŠTI buvo 352 dienas. Kadangi kameroje esančių asmenų skaičius niekada nėra pastovus, pareiškėjui periodiškai tekdavo nuo 1,71 kv. m iki 8,99 kv. m gyvenamojo ploto. Atsižvelgiant į Šiaulių tardymo izoliatoriaus specifiką, kad toje pačioje kameroje laikomų asmenų skaičius per tą pačią parą nėra stabilus (dalis kviečiama ikiteisminio tyrimo veiksmams atlikti, dalis etapuojama ir nebūna kameroje), dalis laiko per kalinimo laikotarpį (1 val. per dieną) skirta pasivaikščiavimui gryname ore, tuo metu kalinamieji irgi nebuvo kameroje, konstatuotina, kad laikotarpiai, kai kameros buvo perpildytos, yra mažesni, nors jų tiksliai nustatyti teismas negali, nes atsakovas negali pateikti tokių išsamių duomenų dėl didelio nuteistųjų skaičiaus kitimo kiekvieną dieną.

Taigi darytina išvada, jog pareiškėjas periodiškai buvo laikomas sąlygomis, pažeidžiančiomis teisės aktais nustatytą kameros plotą vienam asmeniui, t. y. vienam asmeniui, laikomam kameroje, teko mažiau kaip 3,6 kv. m ploto. Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracija pažeidė pareiškėjo subjektinę teisę būti kalinamam kameroje, kurioje jam tektų ne mažiau nei 3,6 kv. m kameros ploto, t. y. neveikė taip, kaip pagal įstatymus ši institucija ar jos darbuotojai privalėjo veikti. Aplinkybės, kad pareiškėjas buvo kalinamas kameroje, kurioje jam teko mažesnis nei teisės aktais nustatytas minimalus plotas, atsakovas iš esmės neginčija.

Pareiškėjas taip pat nurodė, kad jis serga hepatitu C, ŽIV, tačiau jam nebuvo skiriami reikalingi vaistai bei dietinis maitinimas.

Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso 173 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmes atliekantys nuteistieji gauna maistą pagal fiziologines mitybos normas, o ligoniai, gydomi pataisos įstaigų gydymo įstaigose – pagal dietinio maitinimo normas, maistu jie aprūpinami nemokamai. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymu Nr. 253 „Dėl skiriamų maisto produktų vidutinių paros kiekių ir paros maitinimo išlaidų normų asmenims, laikomiems kardomojo kalinimo ir laisvės atėmimo vietose, patvirtinimo“, priimtu 2002 m. rugsėjo 23 d., nustatyta produktų vidutiniai kiekiai asmeniui, tarp jų ir nedirbančiam vyrui. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 14 „Dėl fiziologinių mitybos normų asmenims, laikomiems kardomojo kalinimo ir laisvės atėmimo vietose, patvirtinimo“, priimtu 2002 m. sausio 9 d., numatytos fiziologinės mitybos normos, tarp jų

ir nedirbantiems vyrams, laikomiems kardomojo kalnimo ir laisvės atėmimo vietose. Teismui nėra pateikta įrodymų, to nenurodo ir pats pareiškėjas, jog šie įstatymo reikalavimai būtų buvę pažeisti.

Kaip matyti iš byloje pateiktų medicininių dokumentų, pareiškėjas serga hepatitu C, yra ŽIV nešiotojas. Iš medicininių įrašų (2010-01-05 ir 2010-03-24, 103, 106 b. l., I tomas) matyti, kad pareiškėjui, kaip sergančiam hepatitu C, buvo skirti vaistai „Carsil“ bei rekomenduota racionali mityba. Būnant Šiaulių tardymo izoliatoriuje pareiškėjui dietinis maitinimas ar racionali mityba nebuvo rekomenduoti ar paskirti. Taip pat medicininiai įrašai paneigia, kad pareiškėjui nebuvo skiriami vaistai.

Vertinant pateiktus byloje įrodymus, asmens sveikatos istoriją, darytina išvada, jog nei dietinis, nei racionalus maitinimas pareiškėjui kaip gydymo priemonė Šiaulių tardymo izoliatoriuje paskirtas nebuvo.

Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso 7 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas bausmės humanizmo principas, be kita ko, reiškiantis, kad vykdant bausmę, nesiekama žmogaus kankinti, žiauriai su juo elgtis arba žeminti jo orumą. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. kovo 30 d. įsakymu Nr. V-241 patvirtintos Lietuvos higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ 6 punkte numatyta, kad laisvės atėmimo vietose laikomiems asmenims turi būti sudaroma saugi sveikatai gyvenamoji aplinka. Konstatuotina, kad vadovaujantis minėtais teisės aktais, pataisos įstaigų administracijų pareiga – užtikrinti, kad asmenys jose būtų laikomi sveikatai nekenksmingomis sąlygomis bei imantis visų įstatymo numatytų priemonių, jog jų sveikatai pakenkta nebūtų.

Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2006 m. gegužės 2 d. įsakymu Nr. 4/07-117 „Dėl asmenų, laikomų kardomojo kalnimo ir laisvės atėmimo vietose, maitinimo organizavimo taisyklių patvirtinimo“ patvirtintų taisyklių 7 str. numato, jog „ligoniai ir neįgalieji pagal medicines indikacijas (pagal kalnimo įstaigos Sveikatos priežiūros tarnybos išvadas) maitinami pagal Valgiaraštį dirbantiems vyrams, Valgiaraštį dirbančioms moterims, Valgiaraštį nepilnamečiams, Valgiaraštį nėščioms moterims, Valgiaraštį krūtimi maitinančioms moterims, Valgiaraštį dirbantiems vyrams (vegetarams), Valgiaraštį dirbančioms moterims (vegetarėms) (atitinkamai pagal maitinamų asmenų grupes) maistą subalansuojant individualiai pagal sveikatos duomenis ir Lietuvos dietologų draugijos metodines rekomendacijas. Valgiaraščius koreguoja kalnimo įstaigos direktoriaus paskirtas asmuo ir Sveikatos priežiūros tarnybos viršininkas. Koreguotus valgiaraščius tvirtina kalnimo įstaigos direktorius. Ligoniai, kurie gydomi pataisos įstaigų gydymo įstaigose ir kuriems pagal juos gydančių gydytojų išvadas yra paskirtas dietinis maitinimas, maitinami pagal Dietinio maitinimo valgiaraštį“. Duomenų, jog pareiškėjo J. J. valgiaraštis būtų kaip nors individualiai koreguojamas, teismui nepateikta. Esant nustatytoms ligoms, anksčiau gydytojų rekomenduotam racionaliame maitinimui, turėjo būti imtasi priemonių atitinkamai koreguoti valgiaraštį, derinant jį individualiai. Šiuo atveju atsakovas nevykdė savo pareigos koreguoti valgiaraštį, šios pareigos neįvykdymas negali būti siejamas su paties pareiškėjo veiksmais, kadangi, kaip matyti iš medicininių dokumentų, pareiškėjas ne kartą kreipėsi į gydytoją dėl rėmens graužimo, dietos paskyrimo (163 b. l., I tomas), tačiau į pareiškėjo nusiskundimus ar sveikatos būklę, skiriant atitinkamą maitinimą, dėmesys nebuvo atkreiptas. Atsakovas nepateikė jokių įrodymų, jog su pareiškėju valgiaraštis būtų individualiai derinamas. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, vertintina, jog atsakovas neužtikrino pareiškėjui tinkamo, individualiai suderinto racionalaus maitinimo, dėl to pareiškėjui buvo padaryta neturtinė žala.

Kadangi pareiškėjas neturtinę žalą kildina iš netinkamų laikymo sąlygų Šiaulių tardymo izoliatoriuje bei atitinkamos dietos neskyrimo, aktualus yra Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – ir Konvencija) 3 straipsnis, kuriuo nustatoma, kad niekas negali būti kankinamas, patirti nežmonišką ar žeminantį jo orumą elgesį arba būti taip baudžiamas. Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – ir EŽTT) savo jurisprudencijoje ne kartą yra išaiškinęs, kad Konvencija įpareigoja valstybę užtikrinti, kad asmens kalnimo sąlygos nepažeistų jo žmogiškojo orumo, kad šios priemonės vykdymo būdas ir metodas nesukeltų jam tokių kančių ir

sunkumų, kurių intensyvumas viršytų neišvengiamai kalinimui būdingą kentėjimo laipsnį, ir kad, atsižvelgiant į praktinius su įkalinimu susijusius poreikius, būtų adekvačiai užtikrinama jo sveikata ir gerovė. Valstybė turi garantuoti, kad kalinami asmenys būtų laikomi sąlygomis, kurios užtikrina, kad jų orumas būtų gerbiamas, o bausmių vykdymo būdai ir metodai nesukeltų šiems asmenims didesnių ir intensyvesnių išgyvenimų už tuos, kurie yra neišvengiami asmeniui būnant kalinamu (žr. pvz., EŽTT 2000 m. spalio 26 d. sprendimą byloje *Kudla prieš Lenkiją*, 30210/96, 2001 m. liepos 24 d. sprendimą *V. prieš Lietuvą*, 44558/98). Pagal EŽTT suformuotą praktiką tam, kad netinkamas elgesys patektų į Konvencijos 3 straipsnio reguliavimo sritį, jis turi pasiekti minimalų žiaurumo lygį. Šio minimalaus žiaurumo lygio vertinimas yra reliatyvus; jis priklauso nuo visų bylos aplinkybių, tokių kaip elgesio trukmė, jo fizinis ir psichinis poveikis ir tam tikrais atvejais nukentėjusiojo lytis, amžius bei jo sveikatos būklė. Be to, sprenddamas, ar elgesys pagal Konvencijos 3 straipsnį yra žeminantis orumą, teismas atsižvelgia į tai, ar jo tikslas yra pažeminti asmenį ir ar tai neigiamai paveikė asmenį su Konvencijos 3 straipsniu nesuderinamu būdu (žr., pvz., EŽTT 2001 m. balandžio 21 d. sprendimą byloje *Peers prieš Graikiją*, 28524/95).

Remiantis EŽTT praktika, vien tik mažesnio ploto suteikimas ne visada savaime suponuoja išvadą, jog buvo pažeistas Konvencijos 3 straipsnis. Pavyzdžiui, minėtoje *V. prieš Lietuvą* byloje EŽTT, įvertinęs bendrąsias kalinimo pagal įprastinį režimą sąlygas, konstatavo, kad santykinai mažą plotą, tekusį vienam asmeniui, kompensavo absoliučiais skaičiais vertinti nemaži miegamųjų išmatavimai, kuriuose netrūko nei šviesos, nei oro, bei suteikta judėjimo laisvė. Byloje nustatytų aplinkybių visuma nesuteikia pagrindo konstatuoti, kad pareiškėjas jo nurodytu laikotarpiu atliko bausmę žmogaus orumą žeminančiomis, t. y. pažeidžiančiomis Konvencijos 3 straipsnį, sąlygomis. Byloje nėra duomenų, kad Šiaulių tardymo izoliatoriuje pareiškėjas buvo kaip nors išskirtas iš kitų nuteistųjų ir jam koku nors būdu bloginamos bausmės atlikimo sąlygos.

Nors nagrinėjamu atveju Konvencijos 3 straipsnio pažeidimas pareiškėjo atžvilgiu nenustatytas, tačiau nustatyta, kad valstybė pagal nacionalinę teisę neužtikrino pareiškėjui laisvės atėmimo bausmės atlikimo įstaigoje minimalaus gyvenamojo ploto bei nesudarė sąlygų atsižvelgiant į pareiškėjo sveikatos būklę koreguoti valgiaraštį, t. y. CK 6.271 straipsnio prasme neveikė taip, kaip to reikalavo teisės aktai, ir dėl to yra pagrindas konstatuoti, kad pareiškėjui kilo atitinkamos pasekmės. Atsižvelgiant į pareiškėjo skundo pagrindą ir dalyką bei į nustatytas aplinkybes dėl netinkamų pareiškėjo bausmės atlikimo sąlygų, įvertinus pažeidimų trukmę ir mastą, galima teigti, kad pareiškėjas galėjo patirti papildomų neigiamų dvasinių išgyvenimų ir fizinių nepatogumų, papildomą diskomfortą, teisės aktais garantuotos minimalios gyvenimo kokybės pablogėjimą, kurių jis nebūtų patyręs, jei jis būtų buvęs laikomas teisės aktų nustatytais sąlygomis.

Kaip minėta, ta aplinkybė, jog asmuo tam tikrą laiko tarpą buvo laikomas nepriimtiniomis sąlygomis, nesilaikant teisės aktų reikalavimų, administracinių teismų praktikoje pripažįstama pagrindu atlyginti neturtinę žalą. Remiantis CK 6.271 straipsnio 1 dalimi, žalą, atsiradusią dėl valstybės valdžios institucijų neteisėtų aktų, privalo atlyginti valstybė iš valstybės biudžeto nepaisydama konkretaus valstybės tarnautojo ar kito valstybės valdžios institucijos darbuotojo kaltės. Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracijos kaltė nesudaro būtinos valstybės atsakomybės sąlygos ir neatleidžia valstybės nuo atsakomybės dėl neturtinės žalos atlyginimo pareiškėjui. Teismas atsižvelgia į Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje nustatytą taisyklę, kad asmuo, kuris yra kalinamas nepriimtiniomis sąlygomis, patiria neturtinę žalą, kaip ji yra apibrėžta CK 6.250 straipsnio 1 dalyje (pvz., administracinės bylos Nr. A143-1966/2008, A502-734/2009). Ši aplinkybė taip pat konstatuota ir Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikoje (žr. pvz., 2008 m. lapkričio 18 d. sprendimas byloje *S. prieš Lietuvą*, 871/02). Nors nagrinėjamu atveju Konvencijos 3 straipsnio pažeidimas pareiškėjo atžvilgiu nenustatytas, tačiau nustatyta, kad valstybė pagal nacionalinę teisę neužtikrino pareiškėjui laisvės atėmimo bausmės atlikimo įstaigoje minimalios gyvenamojo ploto, t. y. CK 6.271 straipsnio prasme neveikė taip, kaip to reikalavo teisės aktai, ir dėl to yra pagrindas konstatuoti, kad pareiškėjui kilo atitinkamos pasekmės.

Dėl pareiškėjui už neigiamus išgyvenimus priteistinos sumos pažymėtina, jog asmens teisė į neturtinės žalos atlyginimą yra garantuota Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnio 2 dalyje ir ji turi būti įgyvendinama įstatymų nustatyta tvarka, nepažeidžiant bendrųjų teisinės valstybės principų, *inter alia* – teisingumo principo. Teisingas žalos atlyginimas reiškia ir tai, kad sprendžiant ginčus dėl žalos atlyginimo teismo turi būti nustatytas tikrasis žalos dydis. Teismo pareiga yra nustatyti teisingą kompensaciją už patirtus neturtinio pobūdžio išgyvenimus, praradimus, parenkant tokią piniginę satisfakciją, kuri kiek galima teisingiau kompensuotų nukentėjusiojo neturtinėms vertybėms padarytą žalą. Kita vertus, pastebėtina, jog Europos Žmogaus Teisių Teismas, gindamas Konvencijoje įtvirtintas pagrindines žmogaus teises ir laisves, neretai konstatuoja, kad teisės pažeidimo pripažinimas savaime yra pakankama ir teisinga satisfakcija už patirtą skriaudą (Europos Žmogaus Teisių Teismo 2000 m. spalio 10 d. sprendimas byloje *D. prieš Lietuvą*, pareiškimo Nr. 42095/98, 2006 m. spalio 10 d. sprendimas byloje *L. L. prieš Prancūziją*, pareiškimo Nr. 7508/02). Taigi teisės pažeidimo pripažinimas byloje, susijusiose su neturtinės žalos atlyginimu, tam tikrais atvejais gali būti savarankiškas pažeistų asmens teisių gynimo būdas. Tai reiškia, kad ne visais atvejais tam, jog būtų apginta pažeista neturtinė teisė, priteisiamas neturtinės žalos atlyginimas pinigais. Neturtinės žalos atlyginimas pinigais priteisiamas, jeigu konkrečiu atveju nustatoma, kad teisės pažeidimo pripažinimo nepakanka pažeistai teisei apginti (Europos Žmogaus Teisių Teismo 2003 m. lapkričio 6 d. sprendimas byloje *M. prieš Lietuvą*). Analogiška praktika nuosekliai formuojama ir Lietuvos vyriausiajame administraciniame teisme (2007 m. liepos 19 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A2-718/2007, 2012 m. sausio 26 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A756-143/2012 ir kt.).

Sprendžiant dėl pareiškėjui priteistinos sumos neturtinei žalai atlyginti teismas šiuo atveju vertina ne tik pareiškėjo buvimą atitinkamą laikotarpį minimalaus gyvenamojo ploto reikalavimų neatitinkančiomis sąlygomis, bet ir tai, jog atsakovas neatsižvelgė į pareiškėjo sveikatos būklę bei nesiėmė jokių veiksmų individualiai koreguoti valgiaraštį pareiškėjui. Taip pat atsižvelgtina ir į tai, kad byloje nenustatyta, jog Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracija kuriuo nors pareiškėjo kalnimo laikotarpiu išskyrė jį iš kitų kalinamųjų ir dirbtinai sudarė jam ankštas kalnimo sąlygas ar kitaip blogino jo kalnimo sąlygas, nėra nustatyta, kad Šiaulių TI netinkamo kalnimo sąlygos (apgyvendinimas perpildytose kamerose) iš esmės pakenkė pareiškėjo sveikatai (byloje nepateikta jokių duomenų, kad pareiškėjo patirti nepatogumai turėjo poveikį sveikatai).

Apskaičiuodamas neturtinės žalos dydį, t. y. įvertinęs pareiškėjo patirtus neigiamus dvasinius išgyvenimus pinigais, įvertinęs turimų įrodymų visetą, remdamasis teismų praktikoje taikytiniais neturtinės žalos vertinimo kriterijais, įvertinęs pareiškėjo subjektinės teisės pažeidimo mastą ir trukmę bei atsižvelgęs į Lietuvoje egzistuojančias ekonomines darbo užmokesčio bei pragyvenimo sąlygas (minimali mėnesinė alga – 1000 Lt; vidutinis darbo užmokestis apie 2253 Lt), teismas mano, kad pareiškėjui padarytos neturtinės žalos dydis gali būti įvertintas 6000 Lt / 1737,72 Eur. Dėl šių priežasčių pareiškėjo reikalavimas priteisti jam 50 000 Lt neturtinės žalos yra tenkinamas iš dalies.

Teismas, remdamasis tuo, kas išdėstyta, ir vadovaudamasis ABTĮ 85–87 straipsniais, 88 straipsnio 1 dalies 5 punktu,

n u s p r e n d ž i a :

Pareiškėjo J. J. skundą tenkinti iš dalies.

Priteisti J. J. iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, 6000 Lt (šeši tūkstančiai) / 1737,72 Eur (vienas tūkstantis septyni šimtai trisdešimt septyni Eur 72 ct.) neturtinei žalai atlyginti.

Sprendimas per 14 dienų nuo jo paskelbimo gali būti skundžiamas apeliacine tvarka Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui tiesiogiai arba per šį teismą.

Teisėjas Arvydas Martinavičius